

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת כי תשא תשע"ז לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתקס"ט

בסעודה שלישית

בחטאם נפגמו בתורה שלשת אלפים אותיות, כי אורייתא וישראל חד הוא. אך משה רבינו ביקש עליהם רחמים, ואמר לה' ועתה אם תשא חטאתם, ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת (לכ"ב), היינו שאם לא תעביר את חטאתם, אז יש למחוק מתורת משה האותיות שמכוון כנגדם, ודבר זה אי אפשר, דאם כן הספר תורה פסולה, ואין קיום העולם בלי תורה, ונתרצה ה' למשה ואמר סלחתי כדברך.

והנה מצינו ביעקב שבא למצרים בשנות הרעב, ואמר הכתוב ויברך יעקב את פרעה (מ"ו-ו), וברמב"ן (מ"ו-ו) הביא מהספרי (עקב לה) אמר רבי יוסי במה ברכו, שנמנע שני הרעב, אף על פי כן שלמו אחר מיתתו, שנאמר ועתה אל תיראו אנכי אבלכל אתכם, מה כלכול האמור להלן (מ"ה-א) בשני רעבון הכתוב מדבר, אף כלכול האמור כאן בשני רעבון הכתוב מדבר. רבי שמעון אומר אין זה קידוש השם, שדברי צדיקים קיימין בחייהם וניטלין לאחר מיתתן. אמר רבי אלעזר ברבי שמעון רואה אני את דברי רבי יוסי מדברי אבא, שזה קידוש השם, שכל זמן שהצדיקים בעולם ברכה בעולם, נסתלקו מן העולם נסתלקה ברכה מן העולם ע"כ. ונראה דמטעם זה בני ישראל מקושרים בקשר מיוחד לרבי שמעון, משום דלשיטתו ברכתו שבירך את ישראל בחייו הם נצחיים, ולא ניטלין במיתתו. ומכל שכן ביומא דהילולא דיליה דאז ודאי פוסקין בשמים כמותו, ולכן זכותו קיימת לעולמי עד.]

ומעתה אותן שלשת אלפי איש, שמשה בתפלתו תיקן אותם שלא יהא פגם באותיות התורה שמכוון כנגדם, לדעת רבי אלעזר ורבי יוסי הועיל זה רק על ימי חייו. ולכן בימי אבלו של משה נשתכחו שלשת אלפי הלכות, ששורשם הם בשלשת אלפי אותיות של החוטאים בעגל, ולא יחזרו עד לעתיד שיתוקן החטא, ורוח הטומאה יעביר מן הארץ. ולכן בשלשת אלפים הלכות אלו נשאר בהם השכחה, כי על חטא העגל נאמר וביום פקדי ופקדתי (שמות לכ"ד), ואין לך פורעניות שבאה לעולם שאין בה אחד מכ"ד בהכרע ליטרא של עגל הראשון (סנהדרין קב), הרי שפגם החטא נשאר נצחי, ולכן שלטה השכחה לנצח בשלשת אלפים הלכות הללו.

ובזה יתבאר מה שאמר הכתוב על שלמה המלך, וידבר שלשת אלפים משל (מלכים א ה"ב), שהוכיח את ישראל ועוררם להתבונן, ראו מעלתכם הנשגבה שכל אחד מכם מקושר באות אחד מתורת משה. אשר אורייתא וקוב"ה חד, וכל נפש מישראל הוא חלק מתורת משה. וראו והתבוננו עד כמה החטא גורם, שעל ידי החטא בהעגל נפגמו שלשת אלפי אותיות בתורה. וראו גודל כח הצדיקים, שמשה רבינו בחייו הועיל להעלות אותם, ובמותו חזר ונשתכחה שלשת אלפים הלכות. וזהו שאמר וידבר שלשת אלפים משל, שלקח השלשת אלפים הללו למשל, ללמד ממנו את בני ישראל, גודל מעלתם של ישראל, ועוצם הפגם של החטא, וגודל כח הצדיקים לתקנם.

הנה פרשתנו מתחלת בחיוב מצות נתינת מחצית השקל, ושוב מספרת התורה החטא העגל שנכשלו בה ישראל. ונראה לשלב הדברים, בהקדם ביאור מאמרם (תמורה טו). אמר רב יהודה אמר שמואל שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה, אמרו לו ליהושע שאל, אמר להם לא בשמים הוא (דברים ל"ב). אמרו לו לשמואל שאל, אמר להם אלה המצות (ויקרא י"ד), שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה. במתניתא תנא, אלף ושבע מאות קלין וחמורין וגזירות שוות ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבלו של משה. אמר רבי אבהו אף על פי כן החזירין עתניאל בן קנו מתוך פלפולו, שנאמר (יהושע טו-טז) ויאמר כלב איש אשר יכה את קרית ספר ולכדה, ונתתי לו את עכסה בתי לאשה, וילכדה עתניאל בן קנו אחי כלב [לקרית ספר, והן קרית ספר והלכות], ויתן לו את עכסה בתו לאשה ע"כ.

והנה בודאי טובא גניז בשתי המספרים הללו, למה נשכחו שלשת אלפים הלכות דייקא, ואלף ושבע מאות קלין וחמורין דייקא, לא פחות ולא יותר. ועוד כי האלף ושבע מאות החזירין עתניאל בן קנו מתוך פלפולו, אבל השלשת אלפים הלכות משמע שנשתכחו שכחת עולם, ולא החזירין עתניאל, שהרי ביקשו לשמואל שישאל אותה מן השמים, ושמואל היה כבר אחר עתניאל.

אמנם יש מקום לומר שבאמת החזיר עתניאל גם השלשת אלפים הלכות שנשתכחו, אך הרי יתכן שלא כוון בפלפולו לאמיתה של תורה, ועל דרך שמצינו (עירובין יג) תלמיד ותיק היה ביבנה שהיה מטור את השרץ במאה וחמשים טעמים ע"ש. על כן רצו ששמואל ישאל משמים, אם יכולין לסמוך על מה שהחזירין עתניאל. ובזה היה מובן מדוע מצינו חילוק בין התשובות של יהושע לשמואל, שיהושע השיב לא בשמים הוא, ושמואל השיב שאין הנביא רשאי לחדש דבר. והוא, כי שאלת יהושע היה בזמן שנשכחו ההלכות, ורצו שיגלו אותם מן השמים, ועל זה השיב כי לא בשמים היא, שאין מוסרין תורה מן השמים. אבל בזמנו של שמואל כבר החזירין עתניאל, ורצו רק לברר אם כוון להאמת. וגם על זה סבר שמואל שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה, ולא יתכן שום ידיעה מן השמים בהנוגע לבידור דיני התורה.

*

ומקודם נבאר מספר השלשת אלפים הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה, דהנה ידוע שיש ששים רבוא נשמות בישראל, והם מכוונים נגד הששים רבוא אותיות שבתורה, וכמו שרמזו (בתפלת שחרית) ומאהבתך שאהבת אותו וכו' קראת את שמו ישראל וישרון, נטרקין י"ש ששים רבוא אותיות לתורה, י"ש ששים רבוא נשמות, וכל אחד מישראל מקושר באות אחד בתורה. והנה בחטא העגל חטאו שלשת אלפי איש, וכמו שאמר הכתוב (שמות לכ"ב) ויפול מן העם ביום ההוא כשלשת אלפי איש. ואם כן

*

בקבר, [נעות, לשון דבר שמרתיח ומבצבץ]. אמר רבי יצחק בן זעירא ואיתימא שמעון זינרא מאי קראה, וחכך כיון הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים (שיר ז-ז), ככומר של ענבים [כלי שמניחין בו ענבים עד שמתחממין ויינו נוח לצאת], מה כומר של ענבים כיון שמניח אדם אצבעו עליו מיד דובב [היין רוחש ונע ויוצא למעלה], אף תלמידי חכמים כיון שאומרים דבר שמועה מפיהם בעולם הזה שפתותיהם דובבות בקבר ע"כ. הרי דעל ידי שאומרים דברי תורה בשמו יחשב עדיין כחי, והוא גר בשני עולמות.

והנה משה רבינו מסר התורה לישראל כשליח ה', והיא תורתו של הקב"ה, ואין דבר השמועה מפיו. אמנם הרי אמרו חז"ל (נדרים לח), לא נתנה תורה אלא למשה ולזרעו שנאמר (שמות לד-כז) כתב לך, פסל לך (שם לד-א), מה פסולתן שלך אף כתבן שלך, ומשה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל וכו'. ומסיק התם דקאי על פלפולא של תורה [להבין דבר מתוך דבר] ע"ש. ואם כן פלפולא של תורה היא שמועה ששייכת למשה, וכשעוסקים בפלפולא של תורה, אז משה גר בשני עולמים. ועל כן בימי אבלו של משה נשתכחו הרבה הלכות, כדי שיצטרכו להחזירם בפלפולא של תורה, ובוז ישאר משה חי עדיין בעולם הזה.

ולכן כאשר נשתכחו אלף ושבע מאות ק"ו באבלו של משה, כי הנשמות שהיו מכוונים כנגדן, נתערער קיומם כשנסתלקו העמודים, ואין הם עוד ווים לעמודים. בא עתניאל והחזירן בפלפול, שעל ידי פלפול התורה, נעשו שפתותיו של משה דובבות, והוא גר בשני עולמות, ועדיין היו יכולין להיות דבוקים במשה רבם.

*

ויש לומר עוד במה שאמר הכתוב על שלמה המלך, וידבר שלשת אלפים משל, דאיתא בגמרא (עבודה זרה ד:) אמר רבי יהושע בן לוי לא עשו ישראל את העגל [כלומר גבורים ושליטים ביצרים היו, ולא היה ראוי להתגבר יצרים עליהן, אלא גזירת מלך היתה לשלוט בהם], אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה [שאם יאמר החוטא לא אשוב שלא יקבלני, אומרים לו צא ולמד ממעשה העגל שכפרו ונתקבלו בתשובה], שנאמר (דברים ה-כ) מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים וגו' [בסיני נאמר, אלמא גבורים ואמיצי לבב ביראתם היו] ע"כ. אם כן כח התשובה אנו למדים מחטא העגל.

וזהו גם כן הכוונה במה ששאל משה לאהרן, מה עשה לך העם הזה כי הבאת עליו חטאה גדולה, ויאמר אהרן אל יחר אף אדוני, אתה ידעת את העם כי ברע הוא (לכ-כא). והיינו שמועה היה תמה איך יתכן שירדו ישראל לדיוטא תחתונה כל כך שיאמרו לאהרן לעשות עגל. והשיב לו אהרן, אל יחר אף אדוני עליהם, כי מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה את ה', המה בעצמותם תקיפים לשלוט על יצרים, אלא מן השמים הסיבו להם זאת, להורות בזה תשובה על כל הדורות, כי אתה ידעת את העם כי ברע הוא, שהיצר הרע מתגרה בהם יותר מבכל האומות (סוכה נב), והוצרכו לכך להורות גודל כח התשובה, על כן מן השמים הסיבו אותם לבוא לידי זה, כדי להורות תשובה לרבים. ונראה דמהאי טעמא הגדיל משה את העון ואמר, אנא חטא העם הזה חטאה גדולה וגו' (שמות לב-לא), שאין זה מדרך הסניגור להגדיל החטא. אך בהיות שהשיג משה כי זה לא נתהווה אלא להורות תשובה לרבים, אם כן כל כמה שיוגדל החטא, למדים אנו שגם על זה מהני תשובה.

והנה בחטא הזה נכשלו שלשת אלפים מישראל, על כן לקח שלמה המלך את המאורע של 'שלשת אלפים' הללו ל'משל', שמשם רואים שגם כאשר רצה ה' לעשות אז בהם כליון, עמדה להם גודל כח התשובה, שאמר ה' סלחתי כדברך. וגם ציבור דמפרסם חטאיה, ואיכא חילול השם, נתקבלה תשובתם, מכל שכן בעונות יותר קלים, דמהני תשובה.

והנה האלף ושבע מאות קל וחומר וגזירות שוות ודקדוקי סופרים שנשתכחו בימי אבלו של משה, כתב בתורת משה (פ' פקודי ריט:). דוזה מכוון נגד מה שנאמר שם (לח-כה) ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשו ווים לעמודים. ומבואר במדרש כי נשכח ממועה רבינו מה שעשה באלף והשבע מאות, ונצטער על זה עד שהזכירו הקב"ה, אלא דלא חשב הכא הפרוטרוט דחמשה ושבעים. וזהו כי יען על ידי העגל ושבירת הלוחות באה שכחה לעולם (עירובין נד.) ע"כ. אמנם לא המשיך שם לבאר קשר הדברים עם מה שנשתכחו בימי אבלו של משה.

ונראה לבאר הדברים ביתר שאת, על פי מה שכתוב (שם) בתורת משה, כי אמרו חז"ל שהיה נשכח ממועה מה שעשה מאותן השקלים, עד שעמדה וי"ו נגדו וזכר שהם ווים לעמודים. והענין כי שרשן של ישראל ס' רבוא נשמות נגד אותיות התורה, ישראל ראשי תיבות יש' ששים ר'בוא אותיות ל'תורה, והנה לכל אחד חלקו בתורה למעלה, אמנם יש נותרים שנשמותיהם מקליפת נוגה הסמוכה לקדושה, ולהם אין חלק בתורה, ולא אות מס' רבוא אותיות. ומכל מקום יש להם תקנה במהנה לתלמיד חכם מנכסיו (כדאיתא בכתיבות קיא: אמר רבי אלעזר עמי הארצות אינם חיים וכו', כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו, וכל שאינו משתמש באור תורה וכו', אמר ליה רבי מצאתי להם תקנה מן התורה וכו', כל המהנה תלמידי חכמים מנכסיו, ומשיא בתו לתלמיד חכם, והעושה פרקמטיא לתלמיד חכם כאלו מדבק בשכינה), על דרך שמח וזולון בצאתך (דברים לג-יח), דרמניה ומניה מסתייע מלתא שעל ידי העם הארץ עוסק התלמיד חכם בתורה ונעשה צדיק יסוד עולם, ואלו הם אלף ושבע המאות שהיו יתירים על ס' רבוא, לא ידע משה למצוא להם תקנה, עד שעשה מהם ווים לעמודים, שיתלו בהם עמודי עולם כני"ל ע"כ.

ומעתה יש לומר דאלף ושבע מאות נשמות הללו, היה שורשם בהאלף ושבע מאות קל וחומר וגזירות שוות שבתורה. אבל כיון שהם מקליפת נוגה ואין להם אות בתורה, אין קיומם רק במה שהיו ווים לעמודים, דבוקים למשה רבינו, שיתלו בהם עמודי עולם, ולכן בהסתלקותו של משה, ננסתלקו בזה שלשת העמודים של אותו הדור, משה ואהרן ומרים (תענית ט), ממילא נתבטלו הווין, ולכן נשכחו אז אלף ושבע מאות חלקים מהתורה.

אמנם עתניאל בן קנו החזיר אותם בפלפול, דידוע מה שכתוב בעץ החיים (בהקדמה) דבפלפולא דאורייתא מכלין ושורפין את החיצונים ע"ש. ובהקדמת שו"ת לחם שלמה (ארי"ה אות י) כתב, שמעתי בשם קדוש אחד שפירש מה שכתוב (ויקרא יטו) ואת שעיר החטאת דרש משה והנה שורף, דהקליפה נקראת שעיר (כדכתיב (ישעיה יג-כא) ושעירים ירקדו שמה), ומכל עבירה נברא מלאך משחית, כמו שאמרו (אבות ד-יא) דקונה לו קטיגור אחת. וזהו שאמר ואת 'שעיר החטאת', הקליפה הנעשית מהחטא, 'דרש דרש משה', התלמיד חכם שנקרא משה דורש פלפולא דאורייתא, 'והנה שורף' נשרף וכלה הקליפה ע"כ. ועל כן עתניאל בן קנו בפלפולו החזיר אותם, שסילק הקליפות ונתעלו.

*

ויש לומר עוד, כי הנה אמרו חז"ל (שבת ל) מאי דכתיב (תהלים פח-ו) במתים חפשי, כיון שמת אדם נעשה חפשי מן התורה ומן המצות ע"ש. ואין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאל אשר אתה הולך שמה (קהלת טז). אמנם אמרו חז"ל (יבמות צה) מאי דכתיב (תהלים סא-ט) אגורה באהלך עולמים, וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים, אלא אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם יהי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה [שיהיו שפתי נעות בקבר כאילו אני חי], דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות

הגליון הזה נתגבר על ידי

מח"ד ר' דוד קאדאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למול מוב	מח"ד ר' חיים וויינבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למול מוב	מח"ד ר' זאב נאלדבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למול מוב	מח"ד ר' שמואל דוד פישנער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למול מוב	מח"ד ר' ברוך הערשקא הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למול מוב	מח"ד ר' זאב נאלדבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למול מוב
--	---	--	--	--	--